

Л^{*Петро*} Луцик

ОТРОКИ княжича Юрія

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2017

I

Здавалося, ще вчора непереможна армія, котру боялися на обидвох берегах Сяну і з котрою не хотіли зв'язуватися навіть зарозумілі тевтонці, з ганьбою відступала, зазнавши нищівної поразки від війська сандомирського воєводи (навіть не короля!), яке у декілька разів поступалося чисельністю. Усі вцілілі у цьому побоїщі — і князі, і прості ратники — ніяк не могли собі пояснити, яким чином могла програти майже шеститисячна армія, зібрана з усіх руських земель і до того ж підсилена монгольською кіннотою, «люб'язно» наданою у допомогу беклярбеком Ногаєм, заледве тисячному війську короля Лешека Чорного. Богом забута Гозлиця¹, де якраз на Іоанна Предтечі² у герці зіткнулися неприятелі, стала для русичів воістину фатальною. І найболючішою була навіть не сама поразка — війна складається не з одних лише звитяг, поразки також загартовують. Найбільше непокоїло те, що розбити військо воєводи Варша можна було дуже легко, але неузгодженість князів все ж призвела до трагедії. Князь

¹ Село поблизу Сандомиру (Польща).

² 23 лютого 1280 року.

волинський Володимир Василькович наказав своїм воїнам атакувати місто Осек, звідки волиняни повернулися з багатою здобиччю і природно не встигли на початок бою; луцькому князю Мстиславу Даниловичу до останнього здавалося, що оточений ним Сандомир ось-ось попросить про почесну капітуляцію. А монголи, надані Ногаєм у допомогу, замість цього зайнялися тим, до чого більше звикли: грабунком. В результаті князь Лев програв битву. Багату здобич Володимира довелося залишити, тікаючи від поляків, котрі ось уже другий день нападають на здеморалізоване руське військо. Ногайці ж і тут не зрадили собі — вони продовжували грабувати, рухаючись попереду основного війська.

Ганебна поразка остаточно розсварила братів. Навіть тепер, коли русичі поверталися додому, увесь час відчуваючи дошкульні удари поляків. Ще недавно єдине військо розсипалося на три нерівні частини: монголи, дружинники Володимира і Мстислава та залишки дружини Лева. Саме ця роздробленість і дозволяла полякам майже безкарно нападати на русичів. Зараз же Лев Данилович їхав десь попереду і не хотів нікого з братів бачити, а Володимир з Мстиславом посередині розтягнутої колони на чолі своїх воїнів також не спішили нав'язуватися розгніваному старшому братові.

У той час, коли князь Лев Данилович на самоті переживав свою поразку та роздумував про її причини, волинський і луцький князі трималися разом. Але і вони не оминули теми минулих подій. Майже ровесники, останнім часом вони зблизилися, одночасно віддаляючись від князя Лева. Цьому сприяла та обставина, що резиденції Мстислава і Володимира розділяла менше ніж сотня верст, у той час як до

столиці Лева шлях був удвічі більшим. Той факт, що обидва князі були категорично проти цієї польської авантюри і лише наказ Лева, підсилений грамотою Ногая, змусив Володимира і Мстислава прийти на допомогу старшому братові, зблизив їх.

— І що ти про все це думаєш? — запитав Володимир, тепліше загортаючись у плащ.

— Чесно? — поцікавився Мстислав.

Йому також було холодно від пронизливого зимового вітру і незатишно від усвідомлення упущеної перемоги.

— Інакше краще промовчати.

— Якщо чесно, то у тому, що сталося, винні ми всі.

Володимир Василькович дивно всім тілом повернувся до Мстислава, від чого його кінь не зрозумів намірів господаря і в нерішучості зупинився. Володимир лише злегка підігнав коня і нагнав Мстислава.

— Дивно мені це чути від тебе, — признався він. — Як на мене, то в усьому винна Констанція.

— А це чому? — здивувався Мстислав. — Я, звичайно, ніколи не палав любов'ю до невістки, але, можливо, я чогось не знаю.

— Чому не знаєш? Дочка короля не могла змиритися з думкою, що не є королевою. Адже Ногай так і не удостоїв твого брата титулу короля. От княгині забаглося стати польською королевою. А тут і нагода трапилася.

— Ти про смерть Болеслава Стидливого?

— Саме про Стидливого. — Володимир сплюнув. — Не забивав би голову всілякими дурницями і понароджував би побільше синів, не виникла б ця ситуація.

— Що тепер? — запитав Мстислав, чудово розуміючи, що оце «що тепер» не залежить ні від Володимира, ні від нього самого; лише Лев вирішує, що з ними всіма буде потім.

— Лешек не пробачить нам нашого походу. Боюся, що все найгірше попереду.

— Вмієш ти заспокоїти!

— Та я навіть і не намагався, — зізнався Володимир. — Знаю лише одне: неприємності для нас тільки починаються.

Попри усі свої дії Мстислав Данилович завжди підтримував брата Лева. Навіть тепер, коли повертався з невдалого походу на поляків, від участі у якому як міг відмовлявся із самого початку, він щиро жалував за тим, що саме Лев втратив найбільше: і дружини він поклав найбільше, і поляки не дадуть йому спокою, і в очах заздрісних сусідів престиж правителя похитнувся.

— Пора б табором стати! — сказав Мстислав, змінюючи тему. — Дружина стомилася.

— А це ти своєму братові скажи! — відказав Володимир. — Він, судячи з темпу, хоче відпочити саме у Львові.

— А ось цього разу ти, певно, помилився, — майже весело сказав Мстислав.

— Чому?

— Я бачу Гліба. Він, здається, спішить повідомити нам волю князя Галицького.

Володимир привстав на стременах. Дійсно, від голови колони до них наближався вершник, у якому він упізнав соцького дружини княжича Юрія. За час походу Володимир Васильович встиг проникнутися повагою до цього юнака, адже навіть у битві, що закінчилася так неславно для русичів, сотня

Гліба трималася стійко і зазнала найменших втрат, у той час, коли іншу дружину поляки нищили, як хотіли.

Гліб зупинив коня, з повагою злегка вклонився.

— Великий князь вирішив дати дружині відпочити, — повідомив він. — А князів луцького і волинського запрошує до себе.

Але спочатку князі прослідкували за розміщенням свого війська, перевірили дозор. Звичайно, краще було б заховатися від зимового вітру десь у лісі, а не посеред засніженого поля, але доводилося рахуватися з небезпекою нападу численних польських загонів, котрі верховний князь Лешек вислав навздогін відступаючим русичам. Лише після цього князі попрямували до намету Лева Даниловича.

А князь перемиський, галицький, белзький, верховний правитель Галицько-Волинського князівства, хоч і запросив до себе братів, та насправді не бажав нікого бачити. Останні події змусили Лева докорінно змінити своє стале відношення до оточуючих. Зовсім недавно він розміняв шостий десяток і останнє десятиріччя безперервно воював: то разом з Болеславом виступив проти вацлавського князя Генріха, то за допомогою Ногая наголову розбив військо литовського князя Тройдена як помсту за взяття останнім Дорогочина, то прийняв участь у великій битві об'єданого угорсько-німецького війська проти Богемії, де був остаточно розрубаний австрійський вузол, «зав'язаний» ще братом Романом і Пшемислом Оттокараром. Роман Данилович помер ще двадцять років тому, горезвісного Пшемисла вбили на цьому Моравському полі. Тоді вперше самостійно у війні брав участь його син Юрій. За щасливим збігом хоч Пшемисл і зазнав поразки, а руські

були розбиті, княжич Юрій вцілів. Відтоді угорський король, малолітній Ласло Половець¹, став особистим ворогом Лева, тим більше, що його землі у Карпатах з повним правом міг вважати своїми і князь галицький.

Усі ці роки Лева доводилося самотійно приймати рішення — і популярні, і не дуже, бувало не завдаючи собі клопоту радитися з братами. Коли він був лише одним з князів, цієї проблеми не існувало — все вирішувалося на снемі, який вряди-годи скликав хтось з князів. Коли ж він став верховним князем, питати думки інших не став, та й часу на з'ясування іноді просто не залишалося. Якщо ж Мстислав, а особливо Володимир все ж відмовлялися підтримувати його починання, на допомогу приходив беклярбек Ногай, відмовити якому не посмів ніхто. Правда, Ногай спішив на допомогу лише тоді, коли це самому йому було вигідно, як от з походом на Польщу. Невідомо як відреагує сумнівний претендент на монгольський трон на рішення Лева воювати з Ласло.

Лев Данилович кинув погляд на лист, недавно отриманий від наджупана² Берега, у якому той повідомляє, що папський легат Філіп, що прибув з Риму із сподіванням остаточно перетворити угорських половців у правдивих християн, так завзято узявся за роботу, що все закінчилося накладення інтердикту³ на короля і все Угорське королівство. Правда, зовсім скоро заборону було знято, але Ласло натяк зрозумів.

¹ Ласло IV Кун, або Владислав IV Половець (1262—10 липня 1290) — король Угорщини. Онук короля Бели IV.

² Землі на Закарпатті ділилися на жупи, на чолі яких князі ставили своїх людей — наджупанів.

³ У римо-католицькій церкві тимчасова заборона усіх церковних діянь.